

DOI: [10.32702/2307-2105-2022.3.72](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.3.72)

УДК 336.71

Я. А. Дроботя,
к. е. н., доцент, Полтавський державний аграрний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-6716-4654
О. О. Дорошенко,
к. е. н., доцент, Полтавський державний аграрний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0003-1163-8635
Л. В. Бражник,
к. е. н., доцент, Полтавський державний аграрний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-6594-3283

СТАН УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Ya. Drobotya
PhD in Economics, Associate Professor, Poltava State Agrarian University, Ukraine
O. Doroshenko
PhD in Economics, Associate Professor, Poltava State Agrarian University, Ukraine
L. Brazhnyk
PhD in Economics, Associate Professor, Poltava State Agrarian University, Ukraine

STATE OF LIQUIDITY RISK MANAGEMENT OF COMMERCIAL BANKS OF UKRAINE

У статті досліджено інструменти управління ліквідністю, які використовує НБУ, досліджено вплив цих інструментів на ліквідність. Проаналізовано політику НБУ щодо управління ліквідністю банків за динамікою відсоткових ставок інструментів управління ліквідністю банків, які використовує НБУ. Досліджено динамічні тенденції ризику ліквідності банківської системи України загалом та системно важливих банків зокрема. Виявлено обсяги надлишкової ліквідності як банківської системи України загалом, так і в межах системно важливих банків. Доведено непродуктивність формування значних надлишкових обсягів ліквідності, бо це провокує додаткові ризики для банків. Обґрунтовано доцільність скорочення «непрацюючих активів і зобов'язань» з ціллю зниження ризику ліквідності банків в майбутніх періодах. Проаналізовано динаміку частки «непрацюючих активів і зобов'язань» в цілому по банківській системі України.

Today, liquidity management of a commercial bank is carried out in all countries of the world without exception. This management includes the state level (central bank level) and the management on the level of a commercial bank.

The liquidity risk of the bank and the banking system as a whole affects the stability of individual economic entities, the currency and the economy as a whole. Therefore, the issue of studying the state of liquidity risk management at the level of the banking system as a whole and at the level of individual banking institutions is quite topical.

Despite a large number of studies on the dynamics of liquidity risk of commercial banks and the banking system as a whole, the assessment of the impact of the National Bank of Ukraine's policy on bank liquidity management on the analysis of interest rate dynamics of liquidity management instruments used by the National Bank of Ukraine is insufficiently studied. This necessitates our publication.

The aim of the article is to study the impact of NBU policy through the use of liquidity management tools on the effectiveness of liquidity risk management of commercial banks, analyze the dynamics of bank liquidity risk, study the share of non-performing assets and liabilities, their impact on liquidity risk.

The article examines the liquidity management tools used by the NBU, examines their impact on liquidity. The NBU's policy on bank liquidity management is analyzed according to the dynamics of interest rates on bank liquidity management instruments used by the NBU. The dynamic tendencies of liquidity risk of the banking system of Ukraine in general and systemically important banks in particular are studied. The volumes of excess liquidity of the banking system of Ukraine in general and within systemically important banks were revealed. The inefficiency of generating significant excess liquidity has been proven, as it causes additional risks for banks. The expediency of reducing “non-performing assets and liabilities” in order to reduce the liquidity risk of banks in future is justified. The dynamics of the share of “non-performing assets and liabilities” in the banking system of Ukraine as a whole is analyzed.

Ключові слова: *центральний банк; Національний банк України; комерційний банк; ліквідність; ліквідність банку; ризик ліквідності банку; управління ризиком ліквідності банку; інструменти управління ліквідністю НБУ.*

Key words: *central bank; National Bank of Ukraine; commercial bank; liquidity; bank liquidity; bank liquidity risk; bank liquidity risk management; NBU liquidity management tools.*

Постановка проблеми. Управління ліквідністю комерційного банку на сьогодні здійснюється в усіх, без винятку державах світу. Дане управління передбачає державний рівень (рівень центрального банку) та рівень управління комерційного банку [6]. Оскільки управління ліквідністю розпочинається з державного рівня, то управління ліквідністю комерційного банку перебуває в залежності від тих інструментів управління та їх комбінації, котрі використовує центральний банк. Однак, варто відзначити і вагому роль в управлінні ліквідністю окремих комерційних банків, бо саме від того як здійснюватиме управління ліквідністю комерційний банк в реаліях обмежень стосовно ліквідності, які сформував центральний банк і залежить кінцева ефективність управління окремого комерційного банку, яка в синергії формує ліквідність банківської системи вцілому. Оскільки ризик ліквідності банку і банківської системи вцілому позначається на стабільності окремих економічних суб'єктів, грошової одиниці та економіки вцілому, вважаємо, що проблематика дослідження стану управління ризиком ліквідності на рівні банківської системи вцілому та на рівні окремих банківських установ досить актуальна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ліквідності банківської системи, комерційних банків та управління ризиком ліквідності є об'єктом дослідження таких науковців як: О. Дзюблюк, В. Рудан [5], В. В. Коваленко [9], М. В. Литвинюк, В. І. Демиденко [10], В. І. Міщенко, А. В. Сомик [11], О. П. Павленко, Я. Черношкур [17], І. М. Бурденко, Є. Є. Дмитрієв, Ю. С. Ребрик, Ю. С. Серпенінова [21], В. І. Шийко [22]. Т. Р. Даньшанін, О. В. Метлушко досліджували питання динаміки ліквідності найбільших банків України та зарубіжний досвід вимог до структури активів [3]. Нові нормативи ліквідності в комерційних банках України досліджували О. Еркес, Т. Гордієнко [7]. Формування нормативів ліквідності для комерційних банків України має своє законодавче відображення [8, 18, 19, 20]. НБУ постійно здійснює моніторинг нормативів ліквідності комерційних банків, що функціонують в Україні і на основі даних окремих банків формує дані наглядової статистики НБУ [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вважаємо, що незважаючи на численний науковий доробок стосовно дослідження динаміки ризику ліквідності комерційних банків, банківської системи вцілому, питання оцінки впливу політики НБУ на управління ліквідністю банків за аналізом динаміки відсоткових ставок інструментів управління ліквідністю, які використовує НБУ є недостатньо дослідженим, що й обумовлює потребу у цій публікації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу політики НБУ через використання інструментів управління ліквідністю на ефективність стану управління

ризиком ліквідності комерційних банків, аналіз динаміки ризику ліквідності банків та дослідження частки непрацюючих активів і зобов'язань і їх вплив на ризик ліквідності.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, що моніторинг ризику ліквідності варто здійснювати за тими інструментами стосовно управління ліквідністю та їх поєднання, які використовує центральний банк, бо саме з управління ліквідністю на рівні центрального банку розпочинається даний шлях управління (табл. 1).

Таблиця 1.
Інструменти управління ліквідністю, які використовує НБУ

Інструменти	Механізм впливу на ліквідність банку	Коментар
Облікова ставка НБУ	- підвищення (скорочення) облікової ставки звужує (розширює) можливості активних операцій банків та збільшує (скорочує) ризик ліквідності	НБУ активно використовує даний інструмент управління
Операції рефінансування	- через постійно діючу лінію рефінансування та через тендер – збільшуються можливості здійснення активних операцій та ліквідність банків за зниження ставок і навпаки за їх зростання	НБУ активно використовує цей інструмент управління
Операції РЕПО	- купівля державних облігацій з кредитного портфеля банку (операція прямого репо) – розширює можливості здійснення активних операцій та збільшує ліквідність банку; - продаж НБУ державних облігацій зі свого портфеля (операція зворотного репо) звужує можливості активних операцій зменшує ліквідність банку	Операції РЕПО НБУ у 2019-2021 рр. не проводив
Операції СВОП	- купівля іноземної валюти у комерційного банку розширює (звужує) можливості активних операцій та збільшує ліквідність банку в національній валюті (операція продажу валюти комерційному банку діє навпаки)	У 2020- 2021 рр. НБУ не здійснював дані операції. 11.01.2019 р. – була здійснена дана операція НБУ: кошти отримав 1 банк в обсязі 31,6 млн грн на 7 днів
Операції власними борговими зобов'язаннями	- продаж депозитних сертифікатів НБУ комерційним банкам зменшує (розширює) активні операції банків та зменшує можливості ліквідності (операція викупу даних сертифікатів у комерційного банку діє навпаки)	Дані операції НБУ проводив впродовж 2019-2021 рр.
Норма обов'язкового резервування	- за зростання (скорочення) норми обов'язкового резервування ліквідність банків скорочується (зростає); - встановлення норми обов'язкового резервування залежно від термінів вкладення впливає на структуру активів банків та їх ліквідність; - встановлення норми обов'язкового резервування залежно від валюти впливає на структуру активів в національній та іноземній валюті.	За період дослідження значно зменшилась: 1) 2019 р. - 9.03.2020 р. – варіює за термінами вкладення (не залежно від валюти для всіх суб'єктів): а) на вимогу і поточних коштів – 6,5%; б) строкові кошти і вклади – 3%; 2) з 10.03.2020 р. – варіює за валютою (не залежно від строків та суб'єктів): а) для гривневих коштів 0,0 %; б) для валюти 10,0 %; 3) з лютого 2022 р.: 0,0 % -для строкових депозитів в національній валюті, 2,0 % - для депозитів до запитання в національній валюті; 12,0 % - для всіх коштів в іноземній валюті

Джерело: узагальнено на основі [13, 14, 15, 16]

Проаналізуємо динаміку облікової ставки НБУ за 2019-2021 рр. (рис. 1).

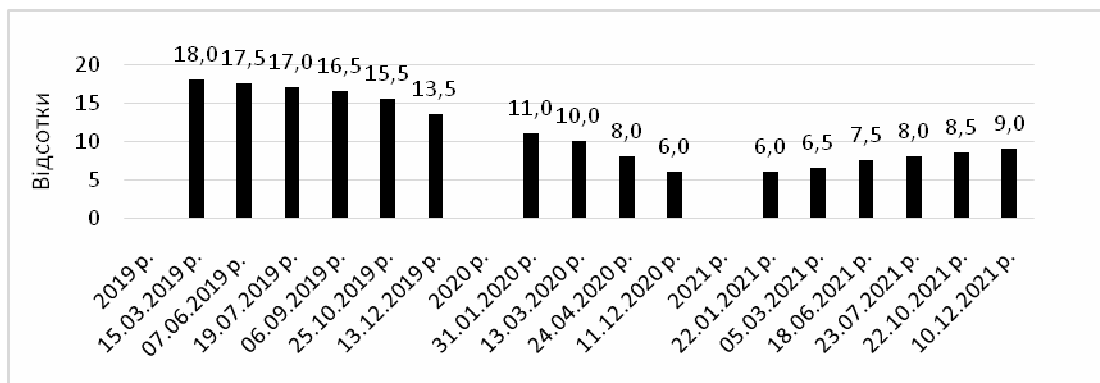

Рис. 1. Динаміка облікової ставки НБУ за 2019-2021 рр.

Джерело: сформовано на основі [14]

Аналіз динаміки облікової ставки НБУ показав, що за період дослідження облікова ставка НБУ скоротилась з 18,0 % до 9,0 %. Дана динаміка вказує на те, що НБУ проводить політику здешевлення ресурсів для банків, що збільшує ліквідність банків та скорочує ризик їх ліквідності.

Проаналізуємо динаміку процентної ставки НБУ за кредитами «овернайт» та її вплив на ліквідність банків (рис. 2).

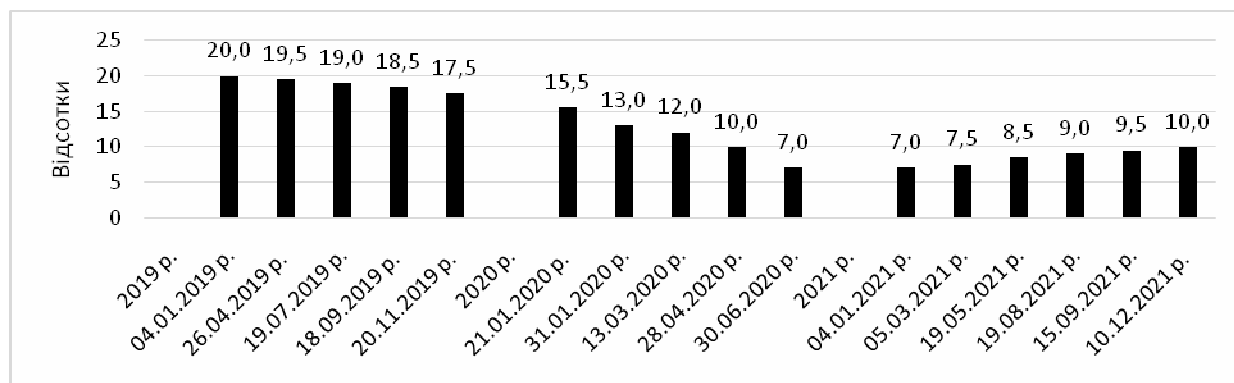

Рис. 2. Динаміка процентної ставки НБУ по кредитах «овернайт» за 2019-2021 рр.

Джерело: сформовано на основі [15]

Аналіз даних рис. 2 вказує на те, що за період 2019-2021 рр. процентна ставка НБУ по кредитах «овернайт» скоротилась з 20,0 % до 10,0 %, що вказує на політику НБУ стосовно розширення можливостей для комерційних банків у підтриманні їх короткострокової ліквідності.

Проаналізуємо також політику НБУ стосовно тендерного кредитування комерційних банків (табл. 3).

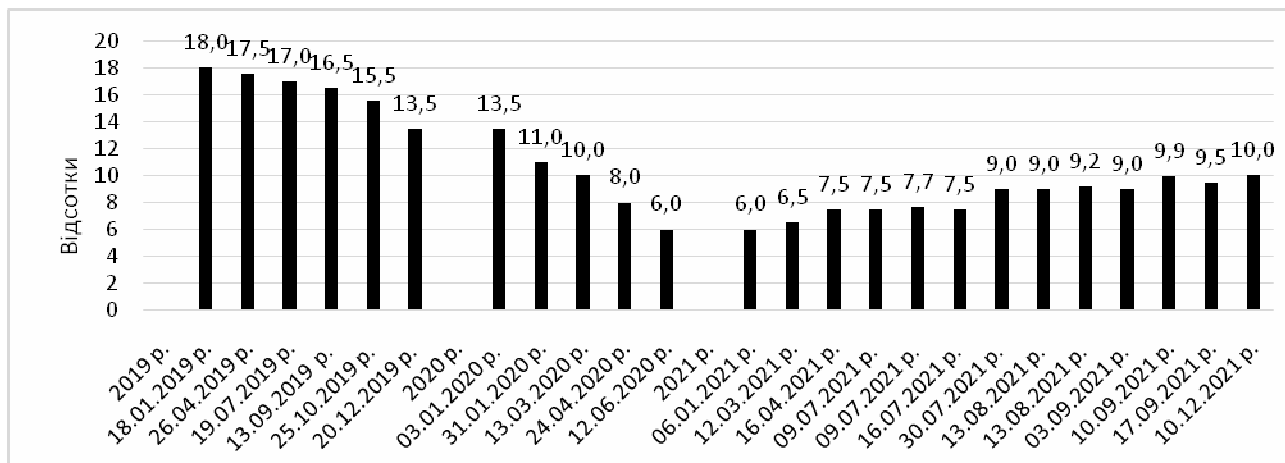

Рис. 3. Динаміка процентної ставки НБУ по кредитах шляхом проведення тендеру за 2019-2021 рр.

Джерело: сформовано на основі [15]

Згідно аналізу рис. 3 НБУ проводить політику до збільшення ліквідності банків, надаючи тендерні кредити на термін до 90 днів, на що вказує динаміка процентної ставки по тендерному кредитуванню, яка за період дослідження скорочується з 18,0 % до 10,0 %.

Проаналізуємо також політику НБУ стосовно регулювання ліквідності банків на основі динаміки відсоткових ставок з мобілізації ресурсів комерційних банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів НБУ на умовах овернайт та на умовах тендеру (рис. 4, 5).

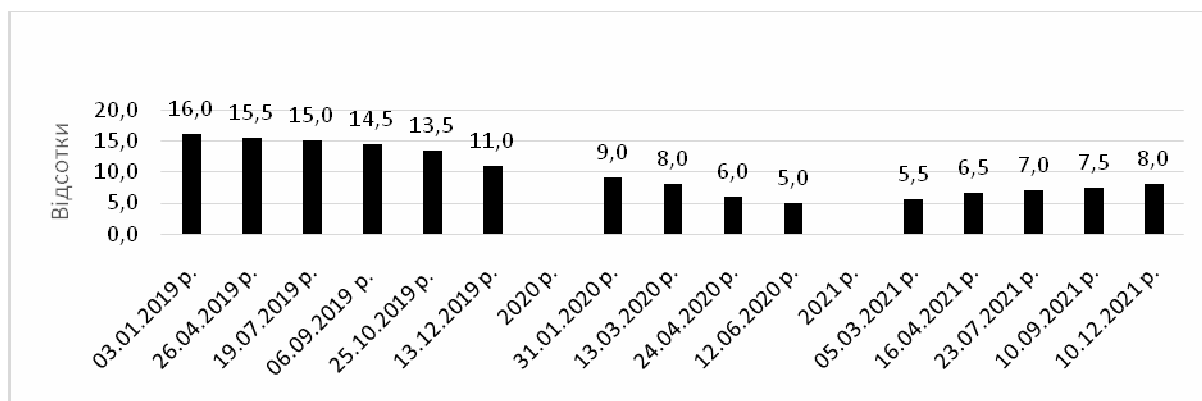

Рис. 4. Динаміка короткострокової мобілізації НБУ шляхом постійно діючої лінії проведення тендерів з розміщення депозитних сертифікатів овернайт за 2019-2021 рр.

Джерело: сформовано на основі [15]

Динаміка відсоткової ставки з короткострокової мобілізації НБУ шляхом постійно діючої лінії проведення тендерів з розміщення депозитних сертифікатів овернайт за 2019-2021 рр. має тенденцію до зниження з 16,0 % до 8,0 %, що провокує банки на скорочення вкладень в депозитні сертифікати НБУ на умовах овернайт і збільшує їх короткострокову ліквідність.

Проаналізуємо також строкові вилучення НБУ шляхом проведення тендерів з розміщення депозитних сертифікатів овернайт (рис. 5).

Аналіз динаміки відсоткових ставок з мобілізації коштів комерційних банків згідно тендеру розміщення депозитних сертифікатів НБУ за 2019-2021 рр. має тенденцію до скорочення з 18,0 % до 9,0 %, що вказує на політику НБУ, яка прагне до скорочення вилучення банківських коштів шляхом продажу депозитних сертифікатів НБУ, а це, звісно, впливає на зростання високоліквідних активів банку.

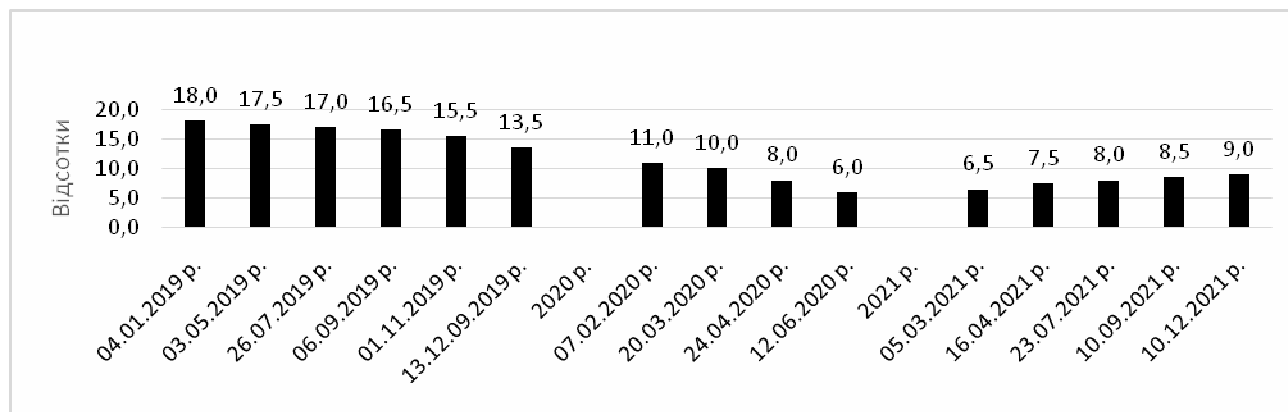

Рис. 5. Динаміка відсоткових ставок з мобілізації коштів комерційних банків згідно тендеру розміщення депозитних сертифікатів НБУ за 2019-2021 рр.

Джерело: сформовано на основі [15]

Отже, з нашого погляду, динаміка за ставками НБУ з підтримки ліквідності банків та з мобілізації коштів комерційних банків, вказує на те, що НБУ провадить політику підвищення ліквідності комерційних банків.

Окрім інструментів щодо регулювання ліквідності центральні банки держав світу формують певні нормативи, яких варто дотримуватись комерційним банкам, що функціонують в межах держави. Так, власне НБУ на сьогодні вніс зміни стосовно показників ліквідності, яких повинні дотримуватись комерційні банки (табл. 2).

Проаналізуємо чи дотримуються даних нормативів системно важливі комерційні банки України (табл. 3, 4, рис. 7).

Аналіз даних табл. 3 показав, що значення показника короткострокової ліквідності (Н6) системно важливих банків України за період дослідження перебуває в межах вище за норматив (норматив не менше 60 %) по всіх системно важливих банках України. При цьому такі банки як АТ «Райффайзен Банк Аваль», Акціонерний банк «Південний», АТ «УКРСИББАНК», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», АТ «АЛЬФА-БАНК», АТ «А – БАНК» збільшують свою ліквідність в динаміці. Такі банки як АТ «Укрексімбанк», АТ «ТАСКОМБАНК», АТ «ПУМБ», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «Ощадбанк», АТ КБ «ПриватБанк» навпаки, характеризуються зменшенням ліквідності за показником короткострокової ліквідності.

Таблиця 2.

Характеристика та нормативні значення показників ліквідності для комерційних банків України

Показники та їх характеристика	Нормативні значення показників
Норматив короткострокової ліквідності - Н6 – окреслює співвідношення активів до зобов'язань в розрізі погашення до одного року	Не менше ніж 60 %
Коефіцієнт покриття ліквідністю - LCR – окреслює мінімально потрібний рівень ліквідності в розрізі забезпечення покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів впродовж 30 днів враховуючи стрес-сценарій: - коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами – LCR _{вв} ; - коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті - LCR _{ів}	1) LCR _{вв} з 31.12.2018 р.: - не менше ніж 80 %; 2) LCR _{ів} з 31.12.2018 р.: - не менше ніж 50 %; 3) LCR _{вв} та LCR _{ів} : - з 01.06.2019 р. - не менше ніж 90 %; - з 1.12.2019 р. - не менше ніж 100 %
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування -NSFR – окреслює мінімально потрібний обсяг стабільного фінансування в перспективі на один рік	- з 01.04.2021р. - не менше 80 %; - з 01.10.2021р. - не менше 90 %; - з 01.04.2022 р.- не менше 100 %

Джерело: [19]

Перевищення нормативу короткострокової ліквідності, з нашого погляду, не є доцільним, хоча знижує ризик ліквідності, бо провокує збільшення обсягів непрацюючих активів, що в свою чергу скорочує прибутки банку, а отже провокує ризик зниження фінансової стійкості для банків і позначається на ліквідності в майбутніх періодах.

Проаналізуємо динаміку значення показника короткострокової ліквідності за показником Н6 в цілому по банківській системі України за період 0.12.2019-01.12.2021 рр. (рис. 6). Аналіз даних рис. 6 вказує на скорочення короткострокової ліквідності банків України за показником Н 6 на 5,04 % впродовж періоду дослідження, однак за цей період значення даного показника в усіх роках є вищим нормативу встановленого НБУ (не менше ніж 60 %).

Таблиця 3.

Аналіз дотримання нормативу короткострокової ліквідності (Н6) системно важливими комерційними банками України, станом на 0.12.2019-01.12.2021 рр.

Системно важливі банки	01.12. 2019 р.	01.12. 2020 р.	01.12. 2021 р.	Відхилення (+;-) 01.12. 2021 р. від 01.12.2019 р.
АТ «Укрексімбанк»	110,45	83,98	86,98	-23,47
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	79,55	87,26	83,73	4,18
АТ «ТАСКОМБАНК»	73,76	72,81	72,68	-1,08
Акціонерний банк «Південний»	81,01	81,30	93,90	12,89
АТ «ПУМБ»	106,8	101,78	97,25	-9,55
АТ «УКРСИББАНК»	98,28	100,86	105,53	7,25
АБ «УКРГАЗБАНК»	84,51	83,88	73,85	-10,66
АТ «ОТП БАНК»	107,29	102,54	99,24	-8,05
АТ «Ощадбанк»	81,47	76,01	71,38	-10,09
АТ КБ «ПриватБанк»	101,00	91,02	92,35	-8,65
АТ «А – БАНК»	х	78,60	81,24	х
АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	100,84	102,06	113,33	12,49
АТ «КРЕДОБАНК»	68,97	71,94	х	х
АТ «АЛЬФА-БАНК»	77,54	80,10	83,07	5,53

Джерело: сформовано на основі [2, 12]

Вважаємо, що хоча банківська система України, за показником короткострокової ліквідності Н6, у короткостроковій перспективі є ліквідною, однак цілому вона має таку саму проблему, що й системно важливі банки – надлишкову ліквідність, що провокує формування «непрацюючих активів» і додаткові ризики.

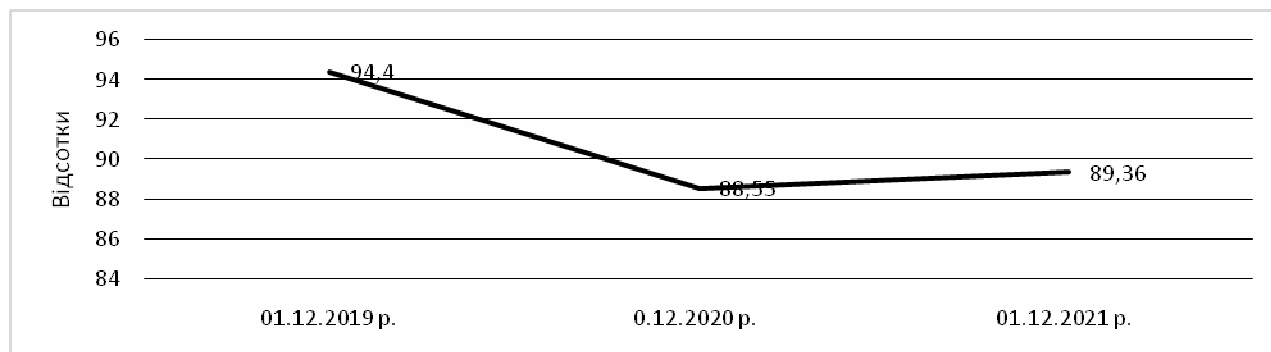

Рис. 6. Короткострокова ліквідність цілому по банківській системі України за показником Н 6 станом на 01.12.2019 - 01.12.2021 рр.

Джерело: сформовано на основі [2]

Проаналізуємо коефіцієнти покриття ліквідністю системно важливих банків України (табл. 4).

Таблиця 4.

Аналіз дотримання коефіцієнтів покриття ліквідністю системно важливих комерційних банків України станом на 01.12.2019- 01.12.2021 рр.

Системно важливі банки	01.12. 2019 р.	01.12. 2020 р.	01.12. 2021 р.	Відхилення (+; -) 01.12.2021 р. від 01.12.2019 р.
LCR_{BV}				
АТ «Укрексімбанк»	829,32	526,21	223,14	-606,18
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	207,3	361,39	232,51	25,21
АТ «ТАСКОМБАНК»	138,08	161,73	162,77	24,69
Акціонерний банк «Південний»	172,56	128,64	149,71	-22,85
АТ «ПУМБ»	166,21	194,24	169,82	3,61
АТ «УКРСИББАНК»	245,88	267,97	320,76	74,88
АБ «УКРГАЗБАНК»	215,36	239,87	166,72	-48,64
АТ «ОТП БАНК»	185,57	215,30	166,69	-18,88
АТ «Ощадбанк»	328,66	369,30	294,78	-33,88
АТ КБ «ПриватБанк»	253,1	276,64	257,04	3,94
АТ «А – БАНК»	x	558,60	509,01	x
АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	273,45	262,02	279,26	5,81
АТ «КРЕДОБАНК»	108,22	128,64	x	x
АТ «АЛЬФА-БАНК»	351,91	341,88	211,68	-140,23
LCR_{iv}				
АТ «Укрексімбанк»	413,34	460,92	195,02	-218,32
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	309,76	629,79	237,34	-72,42
АТ «ТАСКОМБАНК»	271,75	246,96	146,50	-125,25
Акціонерний банк «Південний»	247,49	169,13	167,16	-80,33
АТ «ПУМБ»	213,71	238,38	216,21	2,50
АТ «УКРСИББАНК»	189,71	185,03	278,12	88,41
АБ «УКРГАЗБАНК»	175,02	143,72	116,83	-58,19
АТ «ОТП БАНК»	186,61	242,63	188,99	2,38
АТ «Ощадбанк»	152,28	233,13	183,14	30,86
АТ КБ «ПриватБанк»	306,27	279,95	219,21	-87,06
АТ «А – БАНК»	x	446,90	260,83	x
АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	251,52	292,02	299,08	47,56
АТ «КРЕДОБАНК»	106,05	112,83	x	x
АТ «АЛЬФА-БАНК»	279,69	570,33	476,81	197,12

Джерело: сформовано на основі [2, 12]

Коефіцієнт покриття ліквідністю системно важливих банків за всіма валютами (за даними табл. 4) показав зростання даного показника таких системно важливих банків як: АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «ТАСКОМБАНК», АТ «ПУМБ», АТ «УКРСИББАНК», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК». Скорочення коефіцієнту покриття ліквідності по всіх валютах за період дослідження відбулося в: АТ «Укресімбанк», Акціонерний банк «Південний», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «Ощадбанк», АТ «А – БАНК», АТ «АЛЬФА-БАНК». Значення даного показника по всіх системно важливим банкам України за період дослідження є вищим нормативу, що також, на нашу думку, є недоцільним, бо надлишкова ліквідність, як ми вже зазначали провокує до зростання обсягів «непрацюючих активів» і формує додаткові ризики для банку.

Дослідження коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті системно важливих банків за період 0.12.2019-01.12.2021 рр. показало його динамічне зростання в АТ «ПУМБ», АТ «УКРСИББАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «Ощадбанк», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», АТ «АЛЬФА-БАНК». Зниження даного нормативу ліквідності за період дослідження відбулося в таких банківських установах як АТ «Укресімбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «ТАСКОМБАНК», Акціонерний банк «Південний», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «А – БАНК».

Згідно постанови правління НБУ № 158 від 24.12.2019 Про запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) було запроваджено новий норматив ліквідності.

Здійснювати розрахунок цього показника у тестовому режимі комерційні банки зобов'язані з 1.08.2020 р. – 1.09.2021 р. З 01.04.2021 р. комерційні банки, що функціонують в Україні повинні дотримуватись нормативного значення відносно цього коефіцієнта та постійно проводити розрахунок і моніторинг даного показника [8, 18, 19].

Проаналізуємо значення показника чистого стабільного фінансування – NSFR для системно важливих банків України станом на 01.12.2021 р. (рис. 7).

Аналіз даних рис. 7 показав, що всі системно важливі банки України дотримуються рівня ліквідності за показником чистого стабільного фінансування, на що вказує показник NSFR, який в усіх досліджуваних банках вищий нормативу. При цьому найбільше значення показника NSFR серед системно важливих банків України має АТ «Ощадбанк».

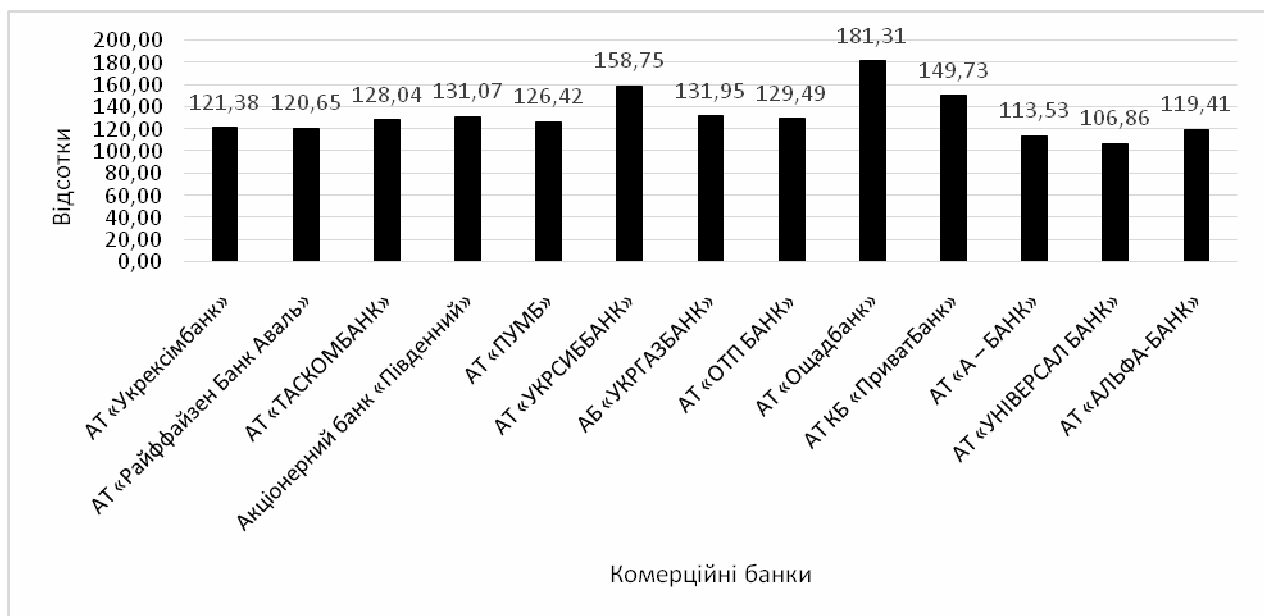

Рис. 7. Коефіцієнт чистого стабільного фінансування NSFR системно важливих комерційних банків України станом на 01.12.2021 р.

Джерело: сформовано на основі [2]

Однак, ми все ж таки вважаємо не доцільним формування надлишкової ліквідності комерційними банками, бо «непрацюючі активи» у довгостроковій перспективі позначаються і на ризику ліквідності для банків в майбутніх періодах. На нашу думку, ефективність управління ризиком ліквідності банку – це постійне балансування між інвестуванням зобов'язань в довгострокові активи, що забезпечують максимальний прибуток та їх тримання у ліквідній формі для вчасного погашення зобов'язань.

З нашого погляду, скорочення непрацюючих активів – це один із шляхів забезпечення фінансової стійкості, ліквідності банків у довгостроковій перспективі, бо додатковий прибуток від активних операцій може бути направлений на погашення зобов'язань, що збільшить ліквідність. Саме тому, вважаємо за доцільне проаналізувати динаміку непрацюючих активів і зобов'язань банківської системи України (табл. 5).

Таблиця 5.

Аналіз непрацюючих активів вцілому по банківській системі України станом на 01.12. 2019-01.12.2021 рр.

Показники	01.12. 2019 р.	01.12. 2020 р.	01.12. 2021 р.	Відхилення (+; -) 01.12.2021 р. від 01.12.2019 р.
Частка непрацюючих кредитів корпоративному сектору, %	53,54	47,46	36,95	-16,59
Частка непрацюючих кредитів фізичним особам та ФОП, %	37,22	29,60	17,69	-19,53
Частка непрацюючих міжбанківських кредитів та депозитів (за виключенням коррахунків), %	2,75	2,74	0,62	-2,13
Частка непрацюючих кредитів органам державної влади та місцевого самоврядування, %	16,82	0,02	0,00	-16,82
Частка непрацюючих всіх кредитів, %	48,69	42,03	30,67	-18,02
Частка непрацюючої дебіторської заборгованості, %	43,93	38,87	32,83	-11,1
Частка непрацюючих цінних паперів та фінансових інвестицій, %	0,94	0,64	0,27	-0,67
Частка непрацюючих коштів на коррахунках в інших банках, %	2,97	2,16	0,12	-2,85
Частка непрацюючих похідних фінансових активів, %	9,90	0,87	0,44	-9,46
Частка непрацюючих активних операцій (без фінансових зобов'язань), %	29,69	21,59	15,97	-13,72
Частка непрацюючих фінансових зобов'язань (позабалансових), %	9,21	3,89	1,24	-7,97
Частка непрацюючих загальних активів та фінансових зобов'язань, %	24,41	17,18	11,99	-12,42

Джерело сформовано на основі [2]

Аналіз даних табл. 5 показав зниження часток непрацюючих кредитів в межах банківської системи України по всіх клієнтах за період дослідження, що є позитивним. При цьому вцілому частка непрацюючих кредитів скоротилась на 18,02 %. Частка непрацюючих активних операцій (без фінансових зобов'язань) скоротилась на 13,72 %, частка непрацюючих фінансових зобов'язань (позабалансових) скоротилась на 7,97 %.

Загальне скорочення частки непрацюючих активів та фінансових зобов'язань за період дослідження по банківській системі України становить 12,42 %, що з нашого погляду, позитивно впливає на ліквідність банківських установ в майбутніх періодах.

Висновки. Аналіз динаміки відсоткових ставок за інструментами регулювання ліквідності НБУ показав, що НБУ проводить політику збільшення ліквідності комерційних банків. Дослідження ризику ліквідності системно важливих банків України та банківської системи вцілому, показало перебування ліквідності в межах вище за нормативні значення показників, що є позитивним з точки зору ризику ліквідності та вказує на дієвість управлінських дій як з боку центрального банку, так і з боку окремо взятих системно важливих банків України стосовно даного ризику. Однак, оскільки управлінські дії повинні стосуватись діяльності банківської системи вцілому, то варто сказати про їх недоцільність стосовно ризику ліквідності, оскільки формування надлишкової ліквідності формує обсяги «непрацюючих активів», котрі не генерують прибутку, а могли б, а це в свою чергу провокує до зростання ризику втрати фінансової стійкості банку та провокує ризик ліквідності у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел.

1. Гірняк В. В., Путьківський Т. А. Управління ліквідністю банків за умов економічної нестабільності (на прикладі АТ «Ощадбанк»). *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С.766-773. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/144.pdf> (дата звернення: 17.01.2022).
2. Дані наглядової статистики НБУ. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#> (дата звернення: 17.01.2022).
3. Данышанін Т. Р., Метлушко О. В. Управління ліквідністю та платоспроможністю комерційного банку в умовах фінансової кризи. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Випуск 5(05). С. 285-289. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/5_05_uk/54.pdf (дата звернення: 17.01.2022).
4. Дибя М. І., Стукан І. Ю. Динамічний індикатор ліквідності банківської системи в умовах економічної нестабільності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 15-21. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30255/5_Stukan.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 17.01.2022).

5. Дзюблук О., Рудан В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія. Тернопіль: Вектор, 2016. 290 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12613/1/%D0%94%D0%B7%D1%8E%D0%B1%D0%BB%D1%8E%D0%BA_%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B0%D0%BD.pdf (дата звернення: 17.01.2022).
6. Дроботя Я. А., Дорошенко О. О., Яременко А. С. Ризик ліквідності комерційного банку. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.2.81 (дата звернення 30.03.2022).
7. Еркес О., Гордієнко Т. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. *Економіка та суспільство*. 2019. Випуск 20. С. 635-642.
8. Зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова правління НБУ № 102 від 01.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102500-19#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
9. Коваленко В. В. Управління ризиком ліквідності банків в умовах фінансової нестабільності. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/14.pdf (дата звернення: 17.01.2022).
10. Литвинюк М. В., Демиденко В. І. Ліквідність банку та банківської системи як показник ефективності діяльності банку та її вплив на прибутковість комерційного банку. *Економіка та суспільство*. 2017. Випуск 10. С. 631-635. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/108.pdf (дата звернення: 17.01.2022).
11. Міщенко В. І., Сомик А. В. Ліквідність банківської системи України. Науково-аналітичні матеріали. К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень 2008. 180 с.
12. Національний банк оновив перелік системно важливих банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv-10928> (дата звернення: 17.01.2022).
13. Національний банк змінює вимоги до обов'язкових резервів банків для здешевлення кредитів і дедоларизації економіки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-zminyuye-vimogi-do-obovyazkovih-rezerviv-bankiv-dlya-zdeshevlennya-kreditiv-i-dedolarizatsiyi-ekonomiki> (дата звернення 27.01.2022).
14. Облікова ставка НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish> (дата звернення 27.01.2022).
15. Обсяг операцій НБУ з регулювання ліквідності. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/liquidity> (дата звернення 27.01.2022).
16. Національний банк змінює вимоги до обов'язкових резервів банків для посилення монетарної трансмісії. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zminyuye-vimogi-do-obovyazkovih-rezerviv-bankiv-dlya-posilennya-monetarnoyi-transmisiyi> (дата звернення: 11.02.2022).
17. Павленко О. П., Чорношкур Я. Управління економічною категорією «ліквідність» та інструментарій її впливу на платоспроможність комерційних банків. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 21. С. 271-278. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/21_2018_ukr/47.pdf (дата звернення: 17.01.2022).
18. Про запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR): Постанова правління НБУ № 158 від 24.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0158500-19#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
19. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова правління НБУ № 368 від 28.08.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
20. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова правління НБУ № 64 від 11.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
21. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку: монографія / [І. М. Бурденко, Є. Є. Дмитрієв, Ю. С. Ребрик, Ю. С. Серпенінова] ; за заг. ред. Ю. С. Серпенінової. Суми: Університетська книга, 2011. 136 с.
22. Шийко В. І. Оцінювання управління ліквідністю банківських установ. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 68-74. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2018/15.pdf (дата звернення: 17.01.2022).

References.

1. Girnyak, V. V. and Putkivskyj, T. A. (2018), «Liquidity management of banks in conditions of economic instability (on the example of Oschadbank JSC)», *Globalni ta nacionalni problemy ekonomiky*, vol. 22, pp.766-773, Available at: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/144.pdf> (accessed 17 January 2022).
2. National Bank of Ukraine, Dani naglyadovoyi statystyky NBU. Ekonomichni normatyvy ta limity vidkrytoyi valyutnoyi pozyciyi, Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#> (accessed 17 January 2022).

3. Danshanin, T. R. and Metlushko, O. V. (2017), «Liquidity and solvency management of a commercial bank in a financial crisis», *Pryazovskyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 5(05), pp. 285-289, Available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/5_05_uk/54.pdf (accessed 17 January 2022).
4. Dyba, M. I. and Stukan, I. Yu. (2018), «Dynamichnyj indyktor likvidnosti bankivskoyi systemy v umovax ekonomichnoyi nestabilnosti» [Dynamic liquidity indicator of the banking system in conditions of economic instability], *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, no. 10, pp. 15-21, Available at: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30255/5_Stukan.pdf?sequence=2&isAllowed=y (accessed 17 January 2022).
5. Dzyublyuk, O. and Rudan, V. (2016), *Upravlinnya likvidnistyu bankivskoyi systemy Ukrainy* [Liquidity management of the banking system of Ukraine], Vektor, Ternopil, Ukraine, Available at: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12613/1/%D0%94%D0%B7%D1%8E%D0%B1%D0%BB%D1%8E%D0%BA_%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B0%D0%BD.pdf (accessed 17 January 2022).
6. Drobotya, Ya. A. and Doroshenko, O. O. and Yaremenko A. S. (2022), «Ryzik likvidnosti komercijnogo banku» [Liquidity risk of a commercial bank], *Efektivna ekonomika*, no 1, Available at: DOI: 10.32702/2307-2105-2022.2.81 (accessed 30 March 2022).
7. Erkes, O. and Gordiyenko, T. (2019), «Novi normatyvy likvidnosti v systemi ryzik-orientovanogo naglyadu za diyalnistyu bankiv Ukrainy» [New liquidity standards in the system of risk-oriented supervision of Ukrainian banks], *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 20, pp. 635-642.
8. National Bank of Ukraine (2019), Resolution «Zminy do Instrukcii pro porядok regulyuvannya diyalnosti bankiv v Ukraini», Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102500-19#Text> (accessed 17 January 2022).
9. Kovalenko, V. V. (2020), «Liquidity risk management of banks in conditions of financial instability», *Efektivna ekonomika*, no. 7, Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/14.pdf (accessed 17 January 2022).
10. Lytvyniuk, M. V. and Demydenko, V. I. (2017), «Liquidity of the bank and the banking system as an indicator of the efficiency of the bank and its impact on the profitability of a commercial bank», *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 10, pp. 631-635, Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/108.pdf (accessed 17 January 2022).
11. Mishhenko, V. I. and Somyk, A. V. (2008), *Likvidnist bankivskoyi systemy Ukrainy. Naukovo-analitychni materialy* [Liquidity of the banking system of Ukraine], Nacionalnyj bank Ukrainy. Centr naukovykh doslidzen, Kyiv, Ukraine.
12. National Bank of Ukraine, Nacionalnyj bank onoviv perelik systemno vazhlyvykh bankiv, Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv-10928> (accessed 17 January 2022).
13. National Bank of Ukraine, Natsionalnyi bank zminiue vymohy do oboviazkovykh rezerviv bankiv dlia zdeshevlennia kreditiv i dedolaryzatsii ekonomiky, Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-zminyuyevimogi-do-oboviazkovih-rezerviv-bankiv-dlya-zdeshevlennya-kreditiv-i-dedolarizatsiyi-ekonomiki> (data zvernennia 27 January 2022).
14. National Bank of Ukraine, Oblikova stavka NBU, Available at: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish> (accessed 27 January 2022).
15. National Bank of Ukraine, Obsiah operatsii NBU z rehuliuвання likvidnosti, Available at: <https://bank.gov.ua/ua/markets/liquidity> (accessed 27 January 2022).
16. National Bank of Ukraine, Nacionalnyj bank zminyue vymogy do oboviazkovykh rezerviv bankiv dlia posylennya monetarnoyi transmisii, Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zminyuyevimogi-do-oboviazkovih-rezerviv-bankiv-dlya-posilennya-monetarnoyi-transmisii> (daccessed 11 February 2022).
17. Pavlenko, O. P. and Chornoshkur, Ya. (2018), «Management of the economic category "liquidity" and tools for its impact on the solvency of commercial banks», *Infrastruktura rynku*, vol. 21, pp. 271-278, Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/21_2018_ukr/47.pdf (accessed 17 January 2022).
18. National Bank of Ukraine (2019), Resolution «Pro zaprovadzhennya koefitsiyenta chystogo stabilnogo finansuvannya (NSFR)», Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0158500-19#Text> (accessed 17 January 2022).
19. National Bank of Ukraine (2001), Resolution «Pro zatverdzhennya Instrukcii pro porядok regulyuvannya diyalnosti bankiv v Ukraini», Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (accessed 17 January 2022).
20. National Bank of Ukraine (2018), Resolution «Polozhennya pro organizaciyu systemy upravlinnya ryzykamy v bankax Ukrainy ta bankivskykh grupax», Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (accessed 17 January 2022).
21. Burdenko, I. M. Dmytriiev, Ye. Ye. Rebyrk, Yu. S. and Serpeninova, Yu. S. (2011), *Finansovyy mexanizm upravlinnya likvidnistyu banku* [Financial mechanism of bank liquidity management], Universytetska knyga, Sumy, Ukraine.
22. Shyjko, V. I. (2018), «Evaluation of liquidity management of banking institutions», vol. 12, pp. 68-74, Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2018/15.pdf (accessed 17 January 2022).